

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 1ης Οκτωβρίου 2002 *

Στην υπόθεση C-167/00,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Oberster Gerichtshof (Αυστρία) προς το Δικαστήριο, δυνάμει του Πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971, για την ερμηνεία από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Verein für Konsumenteninformation

και

Karl Heinz Henkel,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 σχετικά με την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 24, και — τροποποιημένο κείμενο — σ. 77), με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 σχετικά με την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 388, σ. 1), με τη Σύμβαση της 26ης Μαΐου 1989 σχετικά με την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 285, σ. 1) και με τη Σύμβαση της 29ης Νοεμβρίου 1996 σχετικά με την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας (ΕΕ 1997, C 15, σ. 1),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους F. Macken, πρόεδρο τμήματος, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, R. Schintgen (εισηγητή) και J. N. Cunha Rodrigues, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs

γραμματέας: M.-F. Contet, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Verein für Konsumenteninformation, εκπροσωπούμενη από τον H. Kosesnik-Wehrle, Rechtsanwalt,
- ο Henkel, εκπροσωπούμενος από τους L. J. Kempf και J. Maier, Rechtsanwälte,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Pesendorfer,

- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον R. Wagner,

- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον R. Abraham και την R. Loosli-Surrans,

- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την G. Amodeo, επικουρούμενη από τον A. Robertson, barrister,

- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους J. L. Iglesias Buhigues και C. Ladenburger,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Verein für Konsumenten-information, εκπροσωπούμενης από τον S. Langer, Rechtsanwalt, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από την R. Loosli-Surrans, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενης από τον A. Robertson, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον C. Ladenburger, κατά τη συνεδρίαση της 11ης Δεκεμβρίου 2001,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Μαρτίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 13ης Απριλίου 2000, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 8 Μαΐου 2000, το Oberster Gerichtshof υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του Πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971, για την ερμηνεία από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 σχετικά με την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 24, και — τροποποιημένο κείμενο — σ. 77), με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 σχετικά με την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 388, σ. 1), με τη Σύμβαση της 26ης Μαΐου 1989 σχετικά με την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 285, σ. 1) και με τη Σύμβαση της 29ης Νοεμβρίου 1996 σχετικά με την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας (ΕΕ 1997, C 15, σ. 1, στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών).

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Verein für Konsumenteninformation (στο εξής: VKI), ενώσεως αυστριακού δικαίου με έδρα την Αυστρία, και του K. H. Henkel, Γερμανού υπηκόου, κατοίκου Γερμανίας, σχετικά με τη χρησιμοποίηση εκ μέρους του τελευταίου, σε συναπτόμενες με αυστριακούς καταναλωτές συμβάσεις, ρητρών θεωρουμένων από τη VKI ως καταχρηστικών.

Το νομικό πλαίσιο

Η Σύμβαση των Βρυξελλών

- 3 Το άρθρο 1 της Συμβάσεως των Βρυξελλών, το οποίο αποτελεί τον τίτλο I «Πεδίο εφαρμογής», ορίζει, στο πρώτο του εδάφιο:

«Η παρούσα Σύμβαση εφαρμόζεται σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ανεξάρτητα από το είδος του δικαστηρίου. Δεν καλύπτει ιδίως φορολογικές, τελωνειακές ή διοικητικές υποθέσεις.»

- 4 Οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας της Συμβάσεως των Βρυξελλών περιλαμβάνονται στον τίτλο II αυτής, ο οποίος αποτελείται από τα άρθρα 2 έως 24.

- 5 Το άρθρο 2, που συνιστά μέρος του τμήματος 1 «Γενικές διατάξεις», του τίτλου II της Συμβάσεως των Βρυξελλών προβλέπει, στο πρώτο εδάφιο, τον κανόνα αρχής ως εξής:

«Με την επιφύλαξη των διατάξεων της παρούσας Συμβάσεως, τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους αυτού, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους.»

6 Το άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, το οποίο περιλαμβάνεται στο ίδιο τμήμα, έχει ως εξής:

«Τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους μπορούν να εναχθούν ενώπιον των δικαστηρίων άλλου συμβαλλόμενου κράτους μόνο σύμφωνα με τους κανόνες που περιλαμβάνονται στα τμήματα 2 έως 6 του παρόντος τίτλου.»

7 Στα άρθρα 5 έως 18 της Συμβάσεως των Βρυξελλών, που αποτελούν τα τμήματα 2 έως 6 του τίτλου II αυτής, προβλέπονται κανόνες ειδικής, αναγκαστικής ή αποκλειστικής διεθνούς δικαιοδοσίας.

8 Σύμφωνα με το άρθρο 5, που περιλαμβάνεται στο τμήμα 2 «Ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας» του τίτλου II της Συμβάσεως των Βρυξελλών:

«Πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους μπορεί να εναχθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος:

1) ως προς διαφορές εκ συμβάσεως, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή [...]

[...]

- 3) ως προς ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός

[...].».

Η οδηγία 93/13/ΕΟΚ

- 9 Το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29), ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.

2. Τα μέσα αυτά περιλαμβάνουν διατάξεις που δίνουν σε άτομα ή οργανισμούς που έχουν, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ορισθεί ως έχοντες έννομο συμφέρον για την προστασία των καταναλωτών, τη δυνατότητα να προσφύγουν, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων ή διοικητικών οργάνων, τα οποία αποφαινόμενα για το εάν συμβατικές ρήτρες, που έχουν συνταχθεί με σκοπό τη γενικευμένη χρήση, έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα και εφαρμόζουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για να πάψει η χρησιμοποίηση των ρητρών αυτών.»

Οι ασκούσες επιρροή εθνικές διατάξεις

- 10 Στην Αυστρία, ο *Konsumentenschutzgesetz* (νόμος περί προστασίας των καταναλωτών), της 8ης Μαρτίου 1979 (BGBl. 1979/140, στο εξής: *KSchG*), τέθηκε σε ισχύ την 1η Οκτωβρίου 1979.
- 11 Ο *KSchG* τροποποιήθηκε πλειστάκις, μεταξύ άλλων με νόμο σκοπούντα στη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας 93/13 (BGBl. 1997/6).
- 12 Το άρθρο 28 του *KSchG*, όπως έχει τροποποιηθεί, ορίζει, με ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 1997:

«(1) Καθ' οποιοδήποτε ο οποίος, στο πλαίσιο εμπορικών σχέσεων, προβλέπει, στους γενικούς όρους ή στα έντυπα που χρησιμοποιεί για τις συναπτόμενες υπ' αυτού συμβάσεις, ρήτρες αντίθετες προς τον νόμο ή προς τα χρηστά ήθη ή συνιστά τη χρήση τέτοιων ρητρών στις εμπορικές σχέσεις, μπορεί να ασκηθεί σχετική αγωγή προκειμένου να του απαγορευθεί. Στην απαγόρευση αυτή συμπεριλαμβάνεται και αυτή της επικλήσεως μιας τέτοιας ρήτρας όταν αυτή έχει παρανόμως συνομολογηθεί.

(2) Ο κίνδυνος χρήσεως και υποδείξεως χρήσεως των ρητρών αυτών παύει να υφίσταται όταν ο επιχειρηματίας, αφού οχληθεί από οργανισμό δικαιούμενο βάσει του άρθρου 29 να ασκήσει αγωγή, αναλάβει τη δέσμευση, εντός εύλογης προθεσμίας, να μη χρησιμοποιεί πλέον τον επίμαχο όρο, αυτή δε η δέσμευση συνοδεύεται από σχετική ποινική ρήτρα (άρθρο 1336 του *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*).»

- 13 Η VKI είναι ένας από τους οργανισμούς που μνημονεύονται στο άρθρο 29 του KSchG ως έχοντες το δικαίωμα ασκήσεως αγωγής.

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 14 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία της υποθέσεως της κύριας δίκης, η VKI αποτελεί μη κερδοσκοπική ένωση, με σκοπό την προστασία των καταναλωτών και την προάσπιση των συμφερόντων τους.
- 15 Ο Κ. Η. Henkel είναι έμπορος, κάτοικος Μονάχου (Γερμανία), ο οποίος οργανώνει, για διαφημιστικούς λόγους, εκδρομές, μεταξύ άλλων στην Αυστρία.
- 16 Στο πλαίσιο των συμβατικών σχέσεών του με καταναλωτές κατοίκους Βιέννης (Αυστρία), το περί ου ο λόγος πρόσωπο χρησιμοποίησε γενικούς όρους που η VKI θεωρεί ότι αντίκεινται προς ορισμένες διατάξεις της αυστριακής νομοθεσίας.
- 17 Με αγωγή που άσκησε ενώπιον του Handelsgericht Wien, η VKI ζήτησε από το εν λόγω δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 28 του KSchG, να υποχρεώσει τον Κ. Η. Henkel να παύσει να χρησιμοποιεί τις επίμαχες ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτει με αυστριακούς πελάτες.
- 18 Ο Κ. Η. Henkel προέτεινε ένσταση ελλείψεως διεθνούς δικαιοδοσίας των αυστριακών δικαστηρίων. Κατ' αυτόν, η αγωγή της VKI δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως πηγάζουσα από ενοχή εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, κατά την έννοια του

άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, διότι δεν υπήρξε ούτε ζημιολόγος συμπεριφορά ούτε ζημία, εντός των ορίων της δικαιοδοσίας του επιληφθέντος δικαστηρίου.

19 Κρίνοντας ότι η VKI δεν προέβαλε ζημία εξ αδικοπραξίας το Handelsgericht Wien κηρύχθηκε αναρμόδιο.

20 Όμως, η απόφαση αυτή μεταρρυθμίστηκε από το επιληφθέν κατόπιν εφέσεως Oberlandesgericht Wien, το οποίο έκρινε ότι αποτελούν επίσης αντικείμενο του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών οι για προληπτικούς λόγους αγωγές που ασκούνται από ένωση όπως η VKI, χωρίς να απαιτείται ο ενάγων να έχει υποστεί, προσωπικώς, ζημία.

21 Το Oberster Gerichtshof, ενώπιον του οποίου ασκήθηκε αναίρεση, εξέφρασε αμφιβολίες σχετικά με το αν η σχετική αγωγή εμπίπτει στο άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών ή είναι συμβατικής φύσεως, κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της εν λόγω Συμβάσεως.

22 Πράγματι, σύμφωνα με το ανωτέρω δικαστήριο, δεν είναι προφανές ότι η εν λόγω αγωγή στηρίζεται σε αδικοπραξία. Έτσι, η VKI δεν προβάλλει περιουσιακή ζημία. Μολονότι είναι αληθές ότι το δικαίωμά της ασκήσεως αγωγής προκύπτει όχι από σύμβαση, αλλά από τον νόμο και σκοπεί στο να αποφευχθεί όπως οι καταναλωτές υποστούν μελλοντικώς ζημία, γεγονός πάντως είναι ότι μια τέτοια ζημία δεν προκύπτει από συμβατική ευθύνη. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να αποκλειστεί η εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών. Όμως, θα ήταν επίσης δυνατό να θεωρηθεί ότι το ζημιολόγο γεγονός έγκειται στον κλονισμό της έννομης τάξης που προκύπτει από την εκ μέρους ενός εμπόρου χρήση καταχρηστικών ρητρών.

- 23 Εξάλλου, τίθεται το ερώτημα εάν μια για προληπτικούς λόγους αγωγή, που ασκείται, κατ' ουσίαν, πριν από την επέλευση της ζημίας, μπορεί να εμπίπτει στο άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, και τούτο εφόσον προκύπτει ότι η διάταξη αυτή, η οποία αναφέρεται στον τόπο επελεύσεως του ζημιογόνου γεγονότος, προϋποθέτει την ύπαρξη ζημίας.
- 24 Εκτιμώντας ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, για την επίλυση της εκκρεμούς ενώπιόν του διαφοράς απαιτείται η ερμηνεία της Συμβάσεως των Βρυξελλών, το Oberster Gerichtshof αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αποτελεί το δικαίωμα σχετικά με την αξίωση εκδόσεως αποφάσεως απαγορεύουσας τη χρήση παρανόμων ή αντικειμένων προς τα χρηστά ήθη γενικών όρων, όπως προβλέπεται από το άρθρο 28 του [KSchG], δικαίωμα που προβάλλεται από ένωση καταναλωτών σύμφωνα με το άρθρο 29 του ιδίου νόμου και κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ [...] δικαίωμα εξ ενοχής από αδικοπράξια ή οιονεί αδικοπράξια, που μπορεί να προβληθεί ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου δυνάμει του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών [...]»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 25 Προεισαγωγικώς, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζει ότι αγωγή, όπως η ασκηθείσα από την VKI, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών. Σύμφωνα με το άρθρο της 1, πρώτο εδάφιο, η εν λόγω Σύμβαση εφαρμόζεται μόνο «σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις», ενώ μια ένωση προστασίας καταναλωτών, όπως η VKI, θα έπρεπε να χαρακτηριστεί ως δημόσια αρχή, το δε δικαίωμά της για δικαστική απαγόρευση χρήσεως καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις, δικαίωμα που έχει ασκήσει στην υπόθεση της κύριας δίκης, αποτελεί εξουσία δημοσίου δικαίου. Όντως, μια τέτοιου είδους οργάνωση έχει αναλάβει

αποστολή γενικού συμφέροντος, συνιστάμενη στη διασφάλιση της προστασίας του συνόλου των καταναλωτών, το δε δικαίωμά της ασκήσεως αγωγής με αντικείμενο την απαγόρευση παρανόμων ενεργειών εμπόρων προκύπτει από τον νόμο, αποκλεισμένης οποιασδήποτε σχέσεως ιδιωτικού δικαίου, αφορώσας σύμβαση συναφθείσα μεταξύ επαγγελματία και ιδιώτη.

- 26 Όμως, κατά πάγια νομολογία, σαφώς αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών οι διαφορές μεταξύ μιας δημόσιας αρχής και ενός προσώπου ιδιωτικού δικαίου, στο μέτρο που η εν λόγω αρχή ενεργεί στο πλαίσιο της ασκήσεως δημόσιας εξουσίας (βλ., υπό την έννοια αυτή, τις αποφάσεις της 14ης Οκτωβρίου 1976, 29/76, LTU, Συλλογή τόμος 1976, σ. 577, σκέψη 4· της 16ης Δεκεμβρίου 1980, 814/79, Rüffer, Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 493, σκέψη 8, και της 21ης Απριλίου 1993, C-172/91, Sonntag, Συλλογή 1993, σ. I-1963, σκέψη 20).
- 27 Τούτο ακριβώς συμβαίνει στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με την είσπραξη οφειλών εκ μέρους προσώπου ιδιωτικού δικαίου προς εθνικό ή διεθνή οργανισμό ιδιωτικού δικαίου για τη χρήση εγκαταστάσεων και υπηρεσιών του τελευταίου, ιδίως όταν η χρήση αυτή είναι υποχρεωτική και αποκλειστική (προπαρατεθείσα απόφαση LTU, σκέψη 4).
- 28 Ομοίως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η έννοια «αστικές και εμπορικές υποθέσεις», σύμφωνα με το νόημα του άρθρου 1, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, δεν καλύπτει την αγωγή κράτους-διαχειριστή πλωτών δημοσίων οδών κατά του νομικώς υπευθύνου προσώπου, με σκοπό την αναζήτηση των δαπανών που προήλθαν από την ανέλκυση ναυαγίου που το εν λόγω κράτος-διαχειριστής διενήργησε κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας (προπαρατεθείσα απόφαση Rüffer, σκέψεις 9 και 16).
- 29 Έτσι, μολοντί από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ορισμένες κατηγορίες διαφορών πρέπει να θεωρηθούν ως αποκλειόμενες από το πεδίο εφαρμογής

της Συμβάσεως των Βρυξελλών λόγω στοιχείων που χαρακτηρίζουν τη φύση των νομικών σχέσεων μεταξύ των διαδίκων της διαφοράς ή του αντικειμένου αυτής (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση LTU, σκέψη 4), γεγονός, πάντως, είναι ότι η νομολογία όπως διαμορφώθηκε με τις προπαρατεθείσες αποφάσεις LTU και Rüffer δεν μπορεί να ισχύσει επί μιας αγωγής όπως αυτή της κύριας δίκης.

- 30 Πράγματι, όχι μόνο μια ένωση προστασίας των καταναλωτών, όπως η VKI, έχει τον χαρακτήρα οργανισμού ιδιωτικής φύσεως, αλλά επιπλέον, όπως ορθώς η Γερμανική Κυβέρνηση έχει υποστηρίξει, η διαφορά της κύριας δίκης δεν έχει ως αντικείμενο κάποια έκφραση δημόσιας εξουσίας, και τούτο εφόσον αυτή ουδόλως έχει σχέση με την άσκηση υπέρμετρων εξουσιών σε σχέση με τους κανόνες του κοινού δικαίου που εφαρμόζονται στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών. Αντιθέτως, η εκκρεμής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου αγωγή αφορά την απαγόρευση στους εμπόρους της χρήσεως καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτουν με καταναλωτές και σκοπεύει, όπως είναι επόμενο, στην υποβολή στον έλεγχο των δικαστηρίων σχέσεων ιδιωτικού δικαίου. Ως εκ τούτου, μια τέτοιας φύσεως αγωγή εμπίπτει στο πλαίσιο των αστικών υποθέσεων, κατά την έννοια του άρθρου 1, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως των Βρυξελλών.
- 31 Υπό τις συνθήκες αυτές, η προβληθείσα από την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου εναντίωση δεν μπορεί να γίνει δεκτή.
- 32 Προκειμένου περί του υποβληθέντος από το αιτούν δικαστήριο ερωτήματος, πρέπει, ευθύς εξαρχής, να σημειωθεί ότι τα άρθρα 13 έως 15, που αποτελούν το τμήμα 4 «Διεθνής δικαιοδοσία σε συμβάσεις καταναλωτών», του τίτλου II της Συμβάσεως των Βρυξελλών, δεν τυγχάνουν εφαρμογής στην υπόθεση της κύριας δίκης.
- 33 Πράγματι, όπως το Δικαστήριο έχει κρίνει με την απόφασή του της 19ης Ιανουαρίου 1993, C-89/91, Shearson Lehman Hutton (Συλλογή 1993, σ. I-139), δεν μπορεί σ' ένα νομικό πρόσωπο στο οποίο έχουν παραχωρηθεί δικαιώματα ιδιώτη τελικού καταναλωτή, χωρίς να αποτελεί το ίδιο συμβαλλόμενο μέρος σε σύμβαση συναφθείσα

μεταξύ επαγγελματία και ιδιώτη, να αναγνωριστεί η ιδιότητα του καταναλωτή κατά την έννοια της Συμβάσεως των Βρυξελλών, οπότε το εν λόγω νομικό πρόσωπο δεν μπορεί να επικαλεστεί τα άρθρα 13 έως 15 της Συμβάσεως αυτής. Η ερμηνεία αυτή ισχύει και όσον αφορά μια ένωση προστασίας των καταναλωτών, όπως η VKI, η οποία έχει ασκήσει αγωγή προς το συμφέρον ενός συνόλου προσώπων, για λογαριασμό των τελευταίων.

34 Επομένως, προκειμένου να δοθεί απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα, αρκεί απλώς και μόνο να διασαφηνιστεί το ζήτημα αν μια για προληπτικούς λόγους αγωγή που έχει ασκηθεί από ένωση προστασίας καταναλωτών, με σκοπό να απαγορευθεί η εκ μέρους εμπόρου χρήση ρητρών που κρίνονται ως καταχρηστικές σε συμβάσεις με ιδιώτες, αποτελεί αγωγή εξ συμβάσεως κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών ή αγωγή εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 3, της ίδιας συμβάσεως.

35 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι οι έννοιες «διαφορές εκ συμβάσεως» και «ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας» που περιλαμβάνονται, αντιστοίχως, στα σημεία 1 και 3 του άρθρου 5 της Συμβάσεως των Βρυξελλών, πρέπει να ερμηνεύονται αυτοτελώς, σε αναφορά, κατά κύριο λόγο, προς το σύστημα και τους σκοπούς της εν λόγω Συμβάσεως, με σκοπό την εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας αυτής καθώς και την ομοιόμορφη εφαρμογή της εντός όλων των συμβαλλομένων κρατών (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 22ας Μαρτίου 1983, 34/82, Peters, Συλλογή 1983, σ. 987, σκέψεις 9 και 10· της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, 189/87, Καλφέλγης, Συλλογή 1988, σ. 5565, σκέψεις 15 και 16, και της 26ης Μαρτίου 1992, C-261/90, Reichert και Kockler, Συλλογή 1992, σ. I-2149, σκέψη 15).

36 Κατά πάγια, επίσης, νομολογία, η έννοια «ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας», σύμφωνα με το νόημα του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών περιλαμβάνει κάθε απαίτηση με την οποία τίθεται ζήτημα ευθύνης του εναγομένου και δεν αφορά «διαφορές εκ συμβάσεως», κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της ίδιας συμβάσεως (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Καλφέλγης, προπαρατεθείσα, σκέψη 17· Reichert και Kockler, προπαρατεθείσα, σκέψη 16· της 27ης Οκτωβρίου 1998, C-51/97, Réunion européenne κ.λπ., Συλλογή 1998, σ. I-6511, σκέψη 22, και της 11ης Ιουλίου 2002, C-96/00, Gabriel, Συλλογή 2002, σ. I-6367, σκέψη 33).

- 37 Κατά συνέπεια, έχει σημασία να εξεταστεί, σε μια πρώτη φάση, εάν μια αγωγή όπως αυτή της κύριας δίκης είναι συμβατικού χαρακτήρα.
- 38 Όμως, σε μια κατάσταση όπως αυτή της κύριας δίκης, η ένωση προστασίας καταναλωτών και ο έμπορος ουδόλως συνδέονται με σχέση συμβατικής φύσεως.
- 39 Βεβαίως, είναι δυνατόν ο έμπορος να έχει συνάψει συμβάσεις με ορισμένους καταναλωτές. Ωστόσο, είτε η σχετική αγωγή αποτελεί συνέχεια συμβάσεως που έχει ήδη συναφθεί μεταξύ του εμπόρου και του καταναλωτή είτε η εν λόγω αγωγή είναι καθαρά προληπτικού χαρακτήρα, με μοναδικό σκοπό να αποφευχθεί η επέλευση μελλοντικής ζημίας, η ένωση προστασίας των καταναλωτών, που είχε την πρωτοβουλία ασκήσεως της εν λόγω αγωγής, ουδέποτε αποτέλεσε η ίδια συμβαλλόμενο μέρος στη σύμβαση. Ενεργεί βάσει δικαιώματος που της έχει με νόμο παραχωρηθεί με σκοπό την απαγόρευση της χρήσεως ρητρών, που ο νομοθέτης κρίνει παράνομες, στις σχέσεις μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός ιδιώτη τελικού καταναλωτή.
- 40 Υπό τις συνθήκες αυτές, μια αγωγή όπως η ασκηθείσα στην υπόθεση της κύριας δίκης δεν μπορεί να θεωρηθεί ως συμβατικής φύσεως κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών.
- 41 Αντιθέτως, μια τέτοια αγωγή πληροί όλα τα κριτήρια που έχουν αναγνωριστεί με την προμνησθείσα στη σκέψη 36 της παρούσας αποφάσεως νομολογία του Δικαστηρίου, στο μέτρο που, αφενός, η εν λόγω αγωγή δεν έχει σχέση με διαφορά εκ συμβάσεως κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών και, αφετέρου, έχει ως αντικείμενο την αναγνώριση της ευθύνης του εναγομένου εξ αδικο-

πραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, εν προκειμένω βάσει της εξωσυμβατικής υποχρεώσεως που υπέχει ο έμπορος να αποφεύγει, στις σχέσεις του με τους καταναλωτές, ορισμένες ενέργειες που ο νομοθέτης αποδοκιμάζει.

42 Πράγματι, η έννοια του «ζημογόνου γεγονότος» που μνημονεύεται στο άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών έχει ευρύτατο περιεχόμενο (απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1976, 21/76, Bier, γνωστή ως «Mines de potasse d'Alsace», Συλλογή τόμος 1976, σ. 613, σκέψη 18), οπότε, προκειμένου περί της προστασίας των καταναλωτών, η εν λόγω έννοια καλύπτει όχι μόνον τις καταστάσεις όπου ένας ιδιώτης έχει, ως άτομο, υποστεί ζημία, αλλά και, μεταξύ άλλων, τις προσβολές κατά της έννομης τάξης που προκύπτουν από τη χρήση καταχρηστικών ρητρών που ενώσεις, όπως η VKI, έχουν ως αποστολή να εμποδίζουν.

43 Κατά τα λοιπά, μόνον μια τέτοια ερμηνεία εναρμονίζεται με τον σκοπό του άρθρου 7 της οδηγίας 93/13. Έτσι, οι αγωγές με αντικείμενο την παύση χρήσεως παρανόμων ρητρών όπως προβλέπεται από την εν λόγω διάταξη θα έχαναν, σε σημαντικό βαθμό, την αποτελεσματικότητά τους εάν έπρεπε να ασκούνται μόνον εντός του κράτους όπου κατοικεί ο έμπορος.

44 Ωστόσο, ο Κ. Η. Henkel και η Γαλλική Κυβέρνηση ισχυρίζονται ότι το άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών αναφέρεται στον τόπο επελεύσεως του ζημογόνου γεγονότος και προϋποθέτει, όπως είναι επόμενο, σύμφωνα με το ίδιο του το γράμμα, την ύπαρξη ζημίας. Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει και όσον αφορά την ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως από το Δικαστήριο, ερμηνεία κατά την οποία η έκφραση «ο τόπος όπου συνέβη το ζημογόνο γεγονός» έχει την έννοια ότι αφορά τόσο τον τόπο όπου επήλθε η ζημία όσο και τον τόπο του γενεσιουργού της ζημίας γεγονότος, οπότε ο εναγόμενος μπορεί να εναχθεί, κατ' επιλογήν του ενάγοντος, ενώπιον δικαστηρίου του ενός ή του άλλου από τους δύο αυτούς τόπους (βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις Mines de potasse d'Alsace, προπαρατεθείσα, σκέψεις 24 και 25 της 11ης Ιανουαρίου 1990, C-220/88, Dumez France και Tracoba, Συλλογή 1990, σ. I-49, σκέψη 10 της 7ης Μαρτίου 1995, C-68/93, Shevill κ.λπ., Συλλογή 1995, σ. I-415, σκέψη 20, και της 19ης Σεπτεμβρίου 1995, C-364/93, Marinari, Συλλογή 1995, σ. I-2719, σκέψη 11). Επομένως, το άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών δεν

μπορεί να τύχει εφαρμογής επί καθαρώς προληπτικού χαρακτήρα αγωγών, που ασκούνται πριν από την επέλευση συγκεκριμένης ζημίας και σκοπούν στην παρεμπόδιση της επελεύσεως μελλοντικού ζημιογόνου γεγονότος.

- 45 Ωστόσο, η αντίρρηση αυτή είναι αβάσιμη.
- 46 Ο κανόνας της ειδικής διεθνούς δικαιοδοσίας του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών στηρίζεται στην ύπαρξη μιας όλως στενής σχέσεως συνδέουσας τη διαφορά με το δικαστήριο του τόπου επελεύσεως του ζημιογόνου γεγονότος, πράγμα που δικαιολογεί την αναγνώριση στο τελευταίο διεθνούς δικαιοδοσίας για λόγους ορθής απονομής της δικαιοσύνης και αποτελεσματικής οργάνωσης της δίκης (βλ., υπό την έννοια αυτή, τις προπαρατεθείσες αποφάσεις *Mines de potasse d'Alsace*, σκέψεις 11 και 17, *Dumez France* και *Tracoba*, σκέψη 17, *Shevill κ.λπ.*, σκέψη 19, και *Marinari*, σκέψη 10). Πράγματι, το δικαστήριο του τόπου όπου επήλθε το ζημιογόνο γεγονός είναι συνήθως το πλέον κατάλληλο να αποφανθεί, ιδίως για λόγους εγγύτητας προς τη διαφορά καθώς και ευχέρειας συλλογής των αποδείξεων. Η κρίση αυτή ισχύει ασχέτως του αν η διαφορά αφορά την αποκατάσταση ήδη επελθούσας ζημίας ή έχει σχέση με αγωγή σκοπούσα στην παρεμπόδιση επελεύσεως ζημίας.
- 47 Άλλωστε, η ερμηνεία αυτή επιρρωννύεται από την έκθεση του Schlosser, σχετικά με τη Σύμβαση προσχωρήσεως του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας στη Σύμβαση των Βρυξελλών (ΕΕ 1986, C 298, σ. 99), σύμφωνα με την οποία το άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών καλύπτει και τις αγωγές με τις οποίες σκοπείται η παρεμπόδιση διαπράξεως επικείμενης αδικοπραξίας.
- 48 Δεν είναι δυνατόν, επομένως, να γίνει δεκτή ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών κατά την οποία η εφαρμογή της εν λόγω διατάξεως

εξαρτάται από το υποστατό της ζημίας. Θα ήταν, εξάλλου, αντιφατικό μια αγωγή με αντικείμενο την παύση μιας ενέργειας που θεωρείται παράνομη, όπως η εκκρεμής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου αγωγή, κύριος σκοπός της οποίας είναι ακριβώς η αποφυγή της ζημίας, να μπορεί να ασκηθεί μόνον μετά την επέλευση της ζημίας.

49 Τέλος, μολονότι μη εφαρμοζόμενος *ratione temporis* στην υπόθεση της κύριας δίκης, ο κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1), επιβεβαιώνει την ερμηνεία κατά την οποία το άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών δεν προϋποθέτει την ύπαρξη ζημίας. Όντως, ο κανονισμός αυτός διασαφηνίζει το κείμενο του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, στο μέτρο που, στη νέα διατύπωσή της, όπως προκύπτει από τον εν λόγω κανονισμό, η διάταξη αυτή αφορά τον «τόπο όπου συνέβη ή υπάρχει κίνδυνος να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός». Ελλείψει οποιουδήποτε λόγου επιβάλλοντος διαφορετική ερμηνεία των δύο εν λόγω διατάξεων, η σχετική με την ύπαρξη συνοχής επιταγή συνεπάγεται ότι στο άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών αναγνωρίζεται περιεχόμενο ταυτόσημο με αυτό της αντίστοιχης διατάξεως του κανονισμού 44/2001. Τούτο πρέπει ακριβώς να ισχύει και για τον λόγο ότι ο ανωτέρω κανονισμός σκοπεί στην αντικατάσταση της Συμβάσεως των Βρυξελλών όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών, αποκλεισμένου του Βασιλείου της Δανίας, δεδομένου ότι η Σύμβαση αυτή εξακολουθεί να εφαρμόζεται μεταξύ του Βασιλείου της Δανίας και των δεσμευομένων από τον κανονισμό αυτό κρατών μελών.

50 Ενόψει όλων των ανωτέρω σκέψεων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας της Συμβάσεως των Βρυξελλών πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι μια για προληπτικούς λόγους αγωγή, που έχει ασκηθεί από ένωση προστασίας των καταναλωτών με σκοπό να απαγορευθεί η εκ μέρους εμπόρου χρήση ρητρών, που έχουν κριθεί ως καταχρηστικές, στις συμβάσεις με ιδιώτες, έχει τον χαρακτήρα αγωγής εξ αδικοπρωξίας ή οιοινεί αδικοπρωξίας, κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 3, της εν λόγω Συμβάσεως.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 51 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Αυστριακή, η Γερμανική και η Γαλλική Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε, με διάταξη της 13ης Απριλίου 2000, το Oberster Gerichtshof, αποφανεται:

Οι κανόνες της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 σχετικά με την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης

Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας, με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 σχετικά με την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας, με τη Σύμβαση της 26ης Μαΐου 1989 σχετικά με την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας και με τη Σύμβαση της 29ης Νοεμβρίου 1996 σχετικά με την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι μια για προληπτικούς λόγους αγωγή, που έχει ασκηθεί από ένωση προστασίας των καταναλωτών με σκοπό να απαγορευθεί η εκ μέρους εμπόρου χρήση ρητρών, που έχουν κριθεί ως καταχρηστικές, στις συμβάσεις με ιδιώτες, έχει τον χαρακτήρα αγωγής εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 3, της εν λόγω Συμβάσεως.

Macken

Gulmann

Puissochet

Schintgen

Cunha Rodrigues

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο την 1η Οκτωβρίου 2002.

Ο Γραμματέας

Η Πρόεδρος του έκτου τμήματος

R. Grass

F. Macken